

Atrasta Chylinskio Senojo Testamento Berlyno egzemploriaus kopija

Lietuvių kalbos institute šiuo metu baigiamas rengti pirmasis Chylinskio Senojo Testamento – pirmos lietuviškos spausdintos Biblijos (Londonas 1660) – mokslinio leidimo tomas. Knygos pagrindą sudaro vienintelis išlikęs šios Biblijos egzempliorius, saugomas Britų muziejaus bibliotekoje ir atitinkamos ištraukos iš pagrindinio vertimo šaltinio – olandiškos *Statenbijbel*. Rengiant leidinį buvo siekiama į vieną vietą surinkti visą spausdintą Chylinskio palikimą, todėl čia publikuojamos ir abi Chylinskio išleistos knygelės *An Account of the Translation of the Bible into the Lithvanian Tongue* (1659) ir *Ratio Institutæ Translationis Bibliorum in Linguam Lithvanicam* (~1660). Abi jos išspausdintos Oksforde.

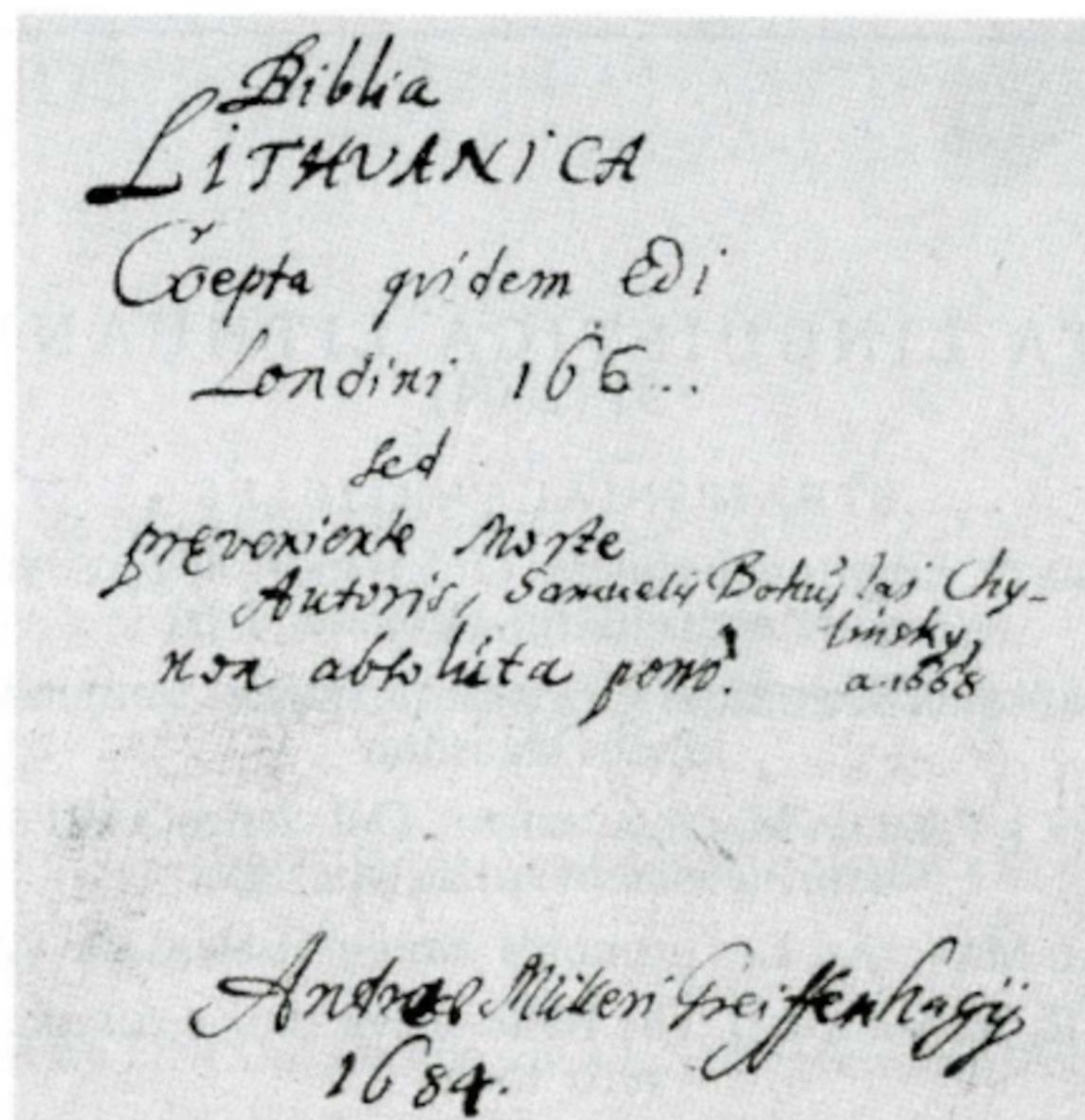
Duomenų apie Chylinskio Biblijos vertimą XVII–XIX amžiais buvo įdėta į daugelį Europos bibliografinių ir poliglotinių leidinių. Tačiau šios žinios buvo skurdžios ir nuolatos iš leidinio į leidinį kartojamos, pačiōs knygos ją aprašiusieji bibliografai nebuvo matę. 1879 metais Adalbertui Bezzenbergeriui leidiniuose *Athenaeum* ir *Kurjer Poznański*, o 1880 metais – *Mitteilungen der Litauischen Literarischen Gesellschaft* – paraginus, mokslo bendruomenė įsitraukė į Chylinskio Biblijos paieškas ir netrukus vienas po kito buvo surasti trys Senojo Testamento egzemploriai: A. Neubaueris 1891 metais leidinyje *The Academy* paskelbė, kad vienas šios Biblijos egzempliorius yra Stettino Marijos vienuolyno gimnazijos bibliotekoje (vėliau šis leidinys buvo perkeltas į Berlyną ir tapo įprasta jį vadinti Berlyno egzemplioriumi). 1888 metais žurnale *Записки Императорской академии наук. Извлечение из протоколов заседаний Академии* akademikas A. Kunikas pranešė, kad Peterburge rado Chylinskio Senojo Testamento egzemplorių, priklausiusį Jerziui Grużewskiui, vėliau padovanojusiam ši retą spaudinį Vilniaus universitetui, iš kur jis buvo pergabentas į Peterburgą. Apie trečiąjį, Britų muziejaus bibliotekos įsigytą, Chylinskio Senojo Testamento egzemplorių 1893 metais Londono leidiniuose *Athenaeum* ir *The Academy* paskelbė Britų muziejaus bibliotekininkas, slavų literatūros skyriaus darbuotojas Johnas Naakė. Praėjus vos keletui dienų, 1893 metų liepos 13 dieną ši atradimą lenkiškame Peterburgo savaitraštyje *Kraj* aprašė M. E. Trepka: „pośród szpargałów, jakie antykwariusze przedstawiają całymi pakami zarząowi tej jedynej w świecie biblioteki, znalazł p. Naake książkę bez tytułu, uszkodzoną i kurzem stuleci okrytą“.

Vadinamasis Londono egzempliorius yra pats trumpiausias (turi 176 puslapius ir siekia Jozuės knygą), Berlyno egzempliorius beveik dvigubai ilgesnis (384

puslapiai, baigiasi Jobo knyga), Vilniaus egzempliorius pats didžiausias (416 puslapiai, išspausdintas iki 40 psalmės). Abu pastarieji šiuo metu laikomi dingusiais, tačiau jų išstraukų buvo skelbta įvairiuose XIX amžiaus pabaigos – XX amžiaus leidiniuose. I rengiamą knygą buvo numatyta įdėti tas perspausdintas Berlyno ir Vilniaus egzempliorių vietas, kurių nėra Londono egzemplioriuje. Išstraukų iš Berlyno egzemploriaus yra publikavę Heinrichas Reinholdas (1896), Augustas Leskienas (1919), Eduardas Hermannas (1926), Jurgis Gerullis (1927) ir Janas Otrėbskis (1957). Vilniaus egzemplorių savo rankose turėjo Jacobas Quandtas ir apie tai užsiminė savo rengiamos Biblijos pratarmėje (1735), išsamiai jį apraše Jurgis Pliateris (1831), išstraukų publikavo Adamas Jocheris (1842), Eduardas Wolteris (1887), Maurycis Stankiewiczius (1889). Vilniaus egzemplorius 1842 metais iš Vilniaus buvo išgabentas į Peterburgą, po 1918 metų apie jį nebéra jokių žinių. Berlyno egzemplorius dingo Antrojo pasaulinio karo metu, tačiau jo kopija naudojosi Janas Otrėbskis, kaip nurodyta jo sudarytoje chrestomatijoje *Teksty litewskie 1. Teksty dawne* (Warszawa: PWN, 1957).

Juozo Karaciejaus paraginta pasidomėjau profesoriaus Otrėbskio archyvo likimu. Norbertas Ostrowskis (Poznanés universitetas) pranešé, jog Otrėbskis visas savo knygas testamentu paliko Vilniaus universiteto bibliotekai. Padedama Lietvių kalbos instituto bibliotekininkės Vilijos Lukševičienės kreipiausi į VUB rankraščių skaityklos vadovę Nijolę Šulgienę ir šio skyriaus darbuotoją Loretą Vinclovienę. Kataloge užuominu apie Chylińskio Bibliją nebuvo, tačiau bibliotekos direktorės Birutės Butkevičienės iniciatyva, skyriaus darbuotojos patikrino kiekvieną Otrėbskio fonde saugomą dokumentą ir davė džiugią žinią: Chylińskio Biblijos Berlyno egzemploriaus kopija yra Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skaitykloje, jos šifras: VUB RS f. 124–155. Otrėbskio archyvą Vilniaus universiteto bibliotekai 1989 metais vykdydama vyro valią perdavé Helena Orėbska-Samaniūtė.

Greičiausiai dar prieš karą daryta kopija yra tiems laikams geros kokybės, baigiasi 384 puslapiu, iš jų 337–368 trūksta (praleistas 22 ir 23 lankas). I A4 formato lapą nukopijuotas visas atvartas, taigi originalas šiek tiek sumažintas (Londono egz. matmenys – 18x22cm), bet palyginti neblogai išskaitomas. Pirmajame puslapyje signatūra „Biblia sacra oct. 9”. Biblifilo Andreaso Müllerio, Chylińskio amžininko, kuris buvo pirmasis šio reto leidinio savininkas, ranka užrašyta antraštė:

Knyga, kurios buvo ieškoma nuo XVII-ojo amžiaus pabaigos iki paskutiniojo XIX amžiaus dešimtmečio, laikyta dingusia per Antrąjį pasaulinį karą, dabar, artėjant jos spausdinimo 350 metų jubiliejui, nors ir kopijos pavidalu, vėl sugrįžo skaitytojop.

Habent sua fata libelli.

Gina Kavaliūnaitė

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

gina.kavaliunaite@lki.lt